1

Бухти порізали низький берег,
Усі вітрила втекли у море,
А я сушила солону косу
За версту від землі, на камені плоскім.
Припливала до мене зелена риба,
Прилітала до мене біленька чайка,
А я зухвала була й весела
І зовсім не знала, що це є щастя.
В пісок заривала я жовте плаття,
Щоб вітер не здув, не забрав волоцюга,
І запливала далеко в море,
На темних, теплих хвилях лежала.
Як поверталась, маяк зі сходу
Світився вже перемінним сяйвом,
Чернець мені біля брам Херсонеса
Мовив: "Чого ти вночі блукаєш?"

Знали сусіди — я чую воду,
І, як копали нову криницю,
Кликали, щоб я вказала місце
І не трудились люди даремно.
Я підбирала французькі кулі
Так, як збирають гриби й чорниці,
Й несла додому в своїм подолі
Осколки ржаві бомб важелезних.
І так казала сестрі сердито:
"Коли я буду цариця,
Збудую шість броненосців
І шість човнів канонерських,
Щоб бухти мої пильнували
До Фіолента самого".
А ввечері перед ліжком

Молилась темній іконці,
Щоб град не побив черешень,
Щоб ловилась велика риба
І щоб волоцюга хитрий
Не помітив жовтого плаття.

Мала я друзів серед рибалок.
Під перекинутим човном часто
Сиділа з ними протягом зливи,
Все пам'ятала, що чула про море,
Вірячи потай кожному слову.
І дуже до мене рибалки звикли.
Коли на пристані мене немає,
Дівчинку старший слав по мене,
Й вона кричала: "Наші вернулись!
Смажити камбалу будемо нині".

Був сірооким високий хлопчик,
На півроку молодший за мене.
Мені приніс він білі троянди,
Приніс мускатні білі троянди
Й мене спитав сумирно: "Можна
З тобою посидіти на камінні?"
Сміялась я: "Нащо мені троянди?
Лише колються боляче!" — "Що ж то,—
Він відповів,— мені робити,
Коли я в тебе так закохався".
І мені стало прикро: "Дурненький! —
Я запитала.— Ти хто — царевич?"
А це був сіроокий хлопчик,
На півроку молодший за мене.
"Я одружитись хочу з тобою,—
Сказав він,— скоро стану дорослий
І поїду з гобою на північ..."
Заплакав високий хлопчик,

Через те, що я не хотіла
Ні троянд, ні їхать на північ.

Погано я його втішала:
"Подумай, коли я буду цариця,
Навіщо мені чоловіка такого?"
"Ну, як так, то ченцем я стану,—
Він сказав,— в Херсонесі вашім".
"Ні, не треба: ченці чогось-то
Тільки й роблять, що помирають.
Коли прийдеш — одного ховають.
Л усі інші, знаєш, не плачуть".

Пішов не прощаючись хлопчик,
Забрав мускатні троянди,
І я його відпустила,
Не сказала: "Побудь зі мною".
А потаємна щемка розлука
Застогнала, мов біла чайка
Над полиновим, над сірим степом,
Над пустельною, мертвою Корсунню.

2

Бухти порізали низький берег,
А димне сонце упало в море.
Вийшла циганка із печери,
Пальцем до себе мене поманила:
"Чого ти, красуне, ходиш боса?
Скоро весела, багата станеш.
Знатного гостя чекай до Пасхи,
Знатному гостю вклонятись будеш;
Ані красою, ані любов'ю,—
Піснею тільки гостя привабиш".
Я віддала ретязьок циганці

І золотий хрестильний хрестик.
Думала радісно: "Ось він, милий,
Найпершу звістку подав про себе".

Та від тривоги я розлюбила
Всі мої бухти і всі печери;
В очеретах гадюк не лякала
І не несла на вечерю крабів,
А геть ішла по південній балці
За виноградники в каменярню,—
Туди не коротка була дорога.
І часто бувало, що господиня
Нового хутора мені кивала,
Здаля гукала: "Чом не заходиш?
Усі-бо кажуть — приносиш щастя".
А я на те їй: "Приносять щастя
Лише підкови та молод-місяць,
Коли він справа погляне в очі".
В кімнати входити я не любила.

Сухі вітри віяли зі сходу,
Падали з неба великі зорі,
У нижній церкві служили молебні
За моряків, що ішли у море,
І запливали в бухту медузи,—
Наче зірки, що за ніч упали,
Глибоко під водою синіли.
Як журавлі курличуть у небі,
Як неспокійно тріщать цикади,
Як про свій сум співає солдатка —
Запам'ятала усе я чуйно,
Та лише пісні такої не знала,
Щоб залишився зі мною царевич.
Стала мені часто дівчина снитись
У браслетах вузьких, у короткім платті,

З сопілкою білою в руках холодних.
Сяде, спокійна, дивиться довго
І про печаль мою не спитає,
І про печаль свою не промовить,
Тільки плече моє ніжно гладить.
Як же царевич мене впізнає,
Хіба пам'ятає мої прикмети?
Хто йому дім наш старий укаже?
Дім наш далеко стоїть од шляху.

Зима дощовита змінила осінь,
В кімнаті білій од вікон дуло,
І вився плющ по горожі саду.
У двір приходили чужі собаки,
Під віконцем моїм до світанку вили.
Важка година для серця настала.
Я дивилась на двері й так шепотіла:
"Боже, ми мудро царювать будем,
Ставить над морем церкви великі
І маяки будувати високі.
Берегти будемо воду й землю,
Нікому кривди не завдамо ми".

З

Враз темне море зробилось добрішим,
Ластівки в гнізда свої вернулись,
І земля стала червона від маків,
І весело стало знов на узмор'ї.
За ніч єдину надійшло літо,—
Так ми весни й не бачили зовсім.
І я перестала зовсім боятись,
Що обминатиме нова доля.
А ввечері у Вербну суботу
З церкви прийшла я й сестрі сказала:

"На тобі свічку мою і чотки,
Біблію нашу лишу я вдома,
Адже настане за тиждень Пасха,
Пора наспіла мені збиратись,—
Мабуть, царевич уже в дорозі,
Морем за мною сюди приїде".
Мовчки сестра словам дивувалась,
Лише зітхнула, мабуть, згадала
Слова циганки біля печери.
"Чи привезе він тобі намисто
Та ще з блакитним камінням персні?"
"Ні,— я сказала,— звідки нам знати,
Який він дарунок мені готує".

Були однолітки ми з сестрою
Й одна на одну настільки схожі,
Що нас малятками розрізняла
Лише за родимками наша мама.
З дитинства сестра ходити не вміла,
Немов воскова лялька, лежала;
Ні на кого вона не гнівилась
І вишивала плащаницю,
Навіть у сні їй марилась праця;
Чула я, що вона шепотіла:
"Плащ Богородиці буде синій...
Боже, апостолу Іоанну
Перлів для сліз мені взяти ніде..."
Дворик заріс м'ятою й лободою,
Ослик скубав траву біля хвіртки,
І на солом'янім довгім кріслі
Олена лежала, розкинувши руки,
Все за роботою сумувала,—
У таке свято гріх працювати.
І нам приносив солоний вітер
Із Херсонеса пасхальні дзвони.

Кожен удар відлунював в серці
І розпливався з кров'ю по жилах.
"Оленочко,— я сестрі сказала,—
Я оце зараз ітиму на берег.
Якщо царевич за мною приїде,
Ти поясни йому дорогу.
Хай серед степу мене дожене він:
Мені на море хочеться нині".
"А де ж ти пісеньку почула
Ту, що царевича привабить? —
Розкривши очі, сестра спитала.—
У місті ти не буваєш зовсім,
А тут не таких пісень співають",
їй до самого вуха схилившись,
Я прошептала: "Знаєш, Олено,
Таж я сама придумала пісню,
Кращої пісні нема на світі".
І не повірила мені й довго,
Довго з докором вона мовчала.

4

Сонце лежало на дні криниці,
Грілись на каменях сколопендри,
І в степ тікало перекотиполе,
Наче кривляка, паяц горбатий,
А небо, що високо піднеслося,
Мов Богородиці плащ, синіло,—
Давніш воно таким не бувало.
З полудня яхти легкі ганялись,
Ледарок білих з'юрмилось чимало
Край Костянтинівської батареї,—
Мабуть, їм вітер нині прихильний.
Тихо пройшла я вздовж бухти до мису,
До чорних, розламаних скель гострезних,

Піною вкритих у час прибою,
І нову пісню я повторяла.
Знала я: з ким би не був царевич,
Чує він голос мій, зніяковівши,—
І через те мені кожне слово
Миле було, мов божий дарунок.
Найперша яхта не йшла — летіла,
І друга першу наздоганяла,
А усі інші були ледь видні.

Як я лягла край води — не згадаю,
Як задрімала тоді — не знаю,
Тільки прокинулась, бачу: вітрило
Близько тріпоче. Переді мною,
Ставши по пояс в воді прозорій,
Нишпорить велет старий руками
В глибоких щілинах скель прибережних,
Хрипко він кличе на допомогу.
Стала я вголос читати молитву,
Як мене вчили іще малою,
Аби лихе мені не наснилось,
Аби у домі біди не сталось.
Щойно я мовила: "Ти — Хранитель!" —
Бачу — в старечих руках біліє
Щось, аж у грудях серце застигло...
Виніс моряк того, хто був керманич
На найвеселішій, крилатій яхті,—
І на темне поклав каміння.

Довго я вірить собі не сміла,
Пальці кусала, щоб спам'ятатись:
Мій царевич, ласкавий і смаглий,
Тихо лежав і дивився в небо.
Очі його, зеленіші від моря,
Від кипарисів наших темніші,—

Бачила я, як вони погасли...
Ліпше б родитись мені сліпою.
Він застогнав і неясно скрикнув:
"Ластівко, ластівко, біль мій великий!"
Мабуть, я птахом йому здалася.
В сутінках я додому вернулась.
Тихо було у темній кімнаті,
І над лампадкою стояв високий,
Вузенький малиновий вогник.
"Ні, не прийшов за тобою царевич,—
Олена сказала, зачувши кроки,—
Я прочекала його до вечірні
І посилала дітей на пристань".
"Він не прийде ніколи за мною,
Йому не вернутись ніколи, Олено.
Умер сьогодні мій царевич".
Довго і часто сестра хрестилась;
Вся повернувшись до муру, мовчала.
Я здогадалась: Олена плаче.
Над царевичем — чула я — співали:
"Христос воскресе із мертвих",—
І несказанним сяяла світлом
Округла церква.

1914